

Dimény Attila

KÉZDIVÁSÁRHELY REFORMÁTUS ÉS RÓMAI KATOLIKUS TÁRSADALMA 1724–1853 KÖZÖTT, AZ EGYHÁZI ANYAKÖNYVEK TÜKRÉBEN

Bevezető

Az elmúlt 20 évben kutatásaim legfontosabb forrásai a Kézdivásárhelyhez kötődő egyházi és polgári anyakönyvek voltak. Az 1990-es évek második felében a ma már Kézdivásárhely részeként ismert Oroszfa társadalmát kutattam, elsősorban a polgári anyakönyvek adataira támaszkodva. A 2000-es évek elején megjelent tanulmányaimban Oroszfa demográfiai változásaival, a település felekezeti és oktatási életével, az 1895–1950 közötti házassági szokásokkal és a település családtípusaival foglalkoztam.¹

Oroszfa társadalomnéprajzi vizsgálatai közelebb vittek Kézdivásárhely társadalmának kutatásához. Az eddigi kutatás során a város polgári fejlődésének belső tényezőit, a 19–20. századi publikus térhasználatot és a polgárság egyesületi életét igyekeztem feltárni. A polgári anyakönyvek kutatása során többek között a 19–20. század fordulóján Kézdivásárhelyen végbemenő migrációs és társadalmi mobilitással kapcsolatos kérdésekre kaptam választ.²

Az 1724-től fennmaradt református és római katolikus egyházi anyakönyvek, valamint az 1895-től induló polgári anyakönyvek hiteles forrásanyagként segítettek az eddigi kutatásokat. Jelen tanulmány első felében a két egyházi anyakönyv demográfiai mutatóinak kvantitatív vizsgálatára vállalkozom, majd az adatok makroszintű elemzését végzem el. Ezt követően a református keresztes anyakönyvek családnéveinek elemzésével a 18–19. századi Kézdivásárhely többségi lakosságának alakulását vizsgálom.

Kézdivásárhely demográfiai mutatói az egyházi anyakönyvek tükrében

A hivatalos statisztikai felmérések és összeírások kezdetéig a népmozgalmi információkat csak a 16. század közepétől kötelezővé tett és vezetett felekeze-

ti anyakönyvek adataival lehet feltárni, bemutatni és értelmezni.³ Egy-egy település egészére kiterjedő részletes és reprezentatív adatokat csak akkor kaphatunk, ha a helybeli összes felekezet korai anyakönyveit megvizsgáljuk. Az alábbiakban az 1724-től kezdődő kantai római katolikus plébánia és az 1734-től kezdődő református egyházi anyakönyveket néztem át a hivatalos statisztikai felmérések kezdetéig.⁴ A helybeli ortodox közösségnek már 1733-ban volt a Kantában egy kis fatemploma,⁵ ami korai anyakönyvezést is feltételez, de ennek hiányában ezt nem elemezhetem. A helyi ortodox közösség számarányából következően nem gyakorol túl nagy hatást a kutatás eredményeire. A megállapítás továbbá vonatkozik a más, kisebb arányban itt élő etnikumokra is. Ennek ellenére az anyakönyvek adatainak értelmezésénél figyelembe vettem azt, hogy a vizsgált időszakban más felekezetűek is éltek Kézdivásárhelyen.

A kutatás során a református anyakönyvekre fektettem a nagyobb hangsúlyt, ugyanis ez a felekezet képviselte a többséget Kézdivásárhelyen. A római katolikus anyakönyvek esetében az adatokat csak kvantitatív szempontból néztem át, míg a református anyakönyvek esetében az adatok nominatív vizsgálatára is kiterjesztettem a kutatást. A kvantitatív és nominatív kutatás felső korszakhatáraként Kézdivásárhely és Kanta adminisztratív összeolvasztását vettem alapul, vagyis az 1850. évet,⁶ ami egyben a hivatalos statisztikai felmérések kezdetét is jelenti. Tekintettel arra, hogy a vizsgált anyakönyvek 1724-től kezdődnek, a demográfiai mutatók tíz éves bontásban történő feldolgozásához egészen 1853-ig átnéztem, rögzítettem és feldolgoztam az adatokat.

Pál-Antal Sándor levéltári kutatásaiból ismert, hogy Kézdivásárhelyen 1713-ban 105 család élt, melyből 66 városi, 1 nemesi (armalista), 8 zsellér, 18 kóborló és 14 egyéb kategóriába tartozott. Kilencc évvel később, 1722-ben itt már 128 városi, 4 kóborló és 1 egyéb társadalmi helyzetben lévő csa-

¹ DIMÉNY Attila 2002, 58–60; 2002, 181–188; 2003, 129–153; 2003, 85–88.

² DIMÉNY Attila 2010, 445–457; 2011, 69–108; 2011, 511–541; 2013, 29–56; 2013, 675–686.

³ BÁNSZKI Hajnalka é. n.

⁴ SÁL, fond 105, inv. 10, 612–618, 620–629. köt.

⁵ PÁL Judit 1999, 25–97.

⁶ 1865-ben városvezetők az írják Pesty Frigyesnek, hogy Kanta „1849-ben a forradalom lecsendesése után egyesült” Kézdivásárhellyel. CSÁKI Árpád 2012, 74.

ládót jegyezték fel.⁷ A város akkori lakossága tehát nem haladhatta meg az 1500 főt, még akkor sem, ha a Kantában élő családokat is hozzászámoljuk.⁸

A statisztikai adatok tükrében azt láthatjuk, hogy 1850-ben Kézdivásárhely 3559 fős törzslakosságának 70,46%-át a református (2508 fő), míg 28,32%-át a római katolikus közösség alkotta (1008 fő) és mindössze 1,22% volt más felekezetű.⁹ Ennek ismeretében meggyőződésem, hogy a református és római katolikus egyházi anyakönyvekből kiolvasható információk reprezentatív képet nyújtanak a város akkori társadalmáról.

A jelentős mennyiségű adat könnyebb kezelése és értelmezése végett a vizsgált időszakot három periódusra bontva vizsgálom. Fordulópontnak tekintem az 1764. évet, amikor Kézdivásárhelyen létrehozták a határőr gyalogezredet, ill. az 1823. évet, amikor a városban megnyitotta kapuit a székely katonanevelde. Ugyanakkor a vizsgált időszak jelentős történelmi eseményei, mint például a napóleoni háborúk is feltehetően hatással voltak a helyi társadalomra. Az említett korszakhatárok körüli migrációs jelenségekre az anyakönyveken végzett családnév-elemzések világítanak rá.

A demográfiai adatok árnyaltabb kiértékelése érdekében a kutatót időszakot tízéves bontásban is megvizsgálom. Az összesített adatokból kirajzolhatók a református és római katolikus közösség olyan népmozgalmi mutatói, mint a születési, elhalálozási vagy házassági arányszámok. Továbbá a számadatok grafikonba szervezésével jobban érzékeltetni tudjuk a helyi társadalomban bekövetkezett változásokat is. Rávilágítunk arra, hogy a születés és az elhalálozás (ezen belül is a gyermek és az ifjúkori elhalálozás), valamint az ezekből adódó természetes szaporulat görbéje hogyan viszonyul egymáshoz.

Levéltári kutatásaim során elsősorban a református kereszteleési anyakönyvekre fektettem a hangsúlyt, ugyanis a bejegyzett családnevek alapján kitérünk, hogy melyek voltak azok a családok, akik abban az időben a városban éltek, továbbá a nevek gyakoriságából kimutatható a településben való hosszabb-rövidebb ideig való tartózkodásuk is. A temetési és az esketési anyakönyveket többnyire csak kvantitatív szempontból vizsgáltam mindkét felekezetnél.

Az anyakönyvek számadatainak összesítése révén a helyi közösség alapvető demográfiai mutatóira, valamint a kereszteleések, a temetések és a házasságok gyakoriságára kapunk választ. Ezen belül kimutatható a természetes szaporulat, illetve ennek egyik meghatá-

rozója, a gyermek- és az ifjúkori halandóság. A házassági és temetési anyakönyvek nominatív vizsgálatára már kevesebb figyelmet fordítottam, tekintettel arra, hogy az előforduló nevek alapján csak töredékesen lehet kimutatni a bejegyzett személyek közötti családi kapcsolatokat. Az adatokból többnyire nem lehet megállapítani, hogy az előforduló személyek állandó vagy átmeneti lakói voltak-e a városnak. A kereszteleési anyakönyvek adatai azonban már alkalmasak a helyben élés kimutatására. Ugyanakkor az innen nyert adatok révén árnyaltabb képet alkothatunk Kézdivásárhely korabeli református társadalmáról, melyek végül elő fogják segíteni alapvető értelmezéseinket is.

Az 1734-től kezdődő *református kereszteleési anyakönyvi* adatok az évek során egyre részletesebbé váltak. A 18. században az egysoros bejegyzésbe csak az apák és az újszülöttek nevét írták be, ugyanakkor a nőkre vonatkozóan csak a leányanyák vagy a törvénytelen gyerekeket világra hozókról vannak feljegyzések.¹⁰ Éppen ezért az azonos nevek ismétlődése majdnem lehetetlenné teszi az egy háztartásban élők kimutatását. Nagybaconi Keresztes Máté helybeli református lelkész az első, aki 1788. március és 1791. augusztus közötti néhány évben táblázatba írta az adatokat.¹¹ Itt már megjelenik az anya, ill. a keresztszülők neve is. Az ezt követő években újból visszatértek a régi egysoros bejegyzési formához, de a keresztszülők neveit továbbra is vezették. 1804 júliusától kezdődően a későbbiekben már folyamatosan használták a kézzel vonalazott táblázatos formát, abban pedig feltüntették a kisgyermek anyjának nevét is.

A vizsgált időszakban az alapbejegyzések mellett, viszonylag rendszertelenül, de az apa foglalkozására, a máshonnan származók esetében településére, a városon belüli lakóhelyére¹² vonatkozóan is történtek bejegyzések. Kézdivásárhely jómódú polgárainál, ill. előjáróinál azonban már rendszeresebben odaírták a tekintetes vagy az úr jelzőt, feltüntették betöltött tisztséget: pl. *senator*, *consistor*, *főbíró* vagy *jegyző*. A székely határőrség felállítását követően azonosítani lehet a katonai státuszú személyeket is, akiket rendszerint rangfokozatukkal együtt anyakönyveztek. 1828-tól pedig kötelezővé vált a bábák neveinek feltüntetése is. A jelzett adatok hiányosak ugyan, de sokban segítik Kézdivásárhely korabeli társadalmának megismerését.

A *kantai római katolikus anyakönyvek* az 1724. évvel kezdődnek, de eleinte több évnvi különbséggel jelennek meg az adatok. Az esketési anyakönyvben az első bejegyzés 1724-ben történt, a következőt adatot 1741-ben írták bele és csak 1745-től vált folyto-

⁷ PÁL-ANTAL Sándor 2009, 298.

⁸ TÖRÖK Andor 1905a; PÁL-ANTAL Sándor 2009, 295.

⁹ VARGA E. Árpád é. n.

¹⁰ SÁL, fond 105, inv. 10, 612. köt., 68., 69., 97. f.

¹¹ SÁL, fond 105, inv. 10, 612. köt., 93. f.

¹² A lakhely meghatározása általában a városrészek feltüntetésével történt, pl: kovácszeri, vízmelléki, Kőköbőlnél.

nossá. A kereszteleseknél az 1731. év előtt mindössze egy bejegyzés található, a halotti anyakönyvben pedig 1732-től kezdődik a nyilvántartás, de 1747-ig csak szórványos adatokat találunk benne. Mindebből arra következtetünk, abban az időszakban még alig beszélhetünk nagyszámú római katolikus lakosságról a város környékén. A református anyakönyvekkel szemben az 1850-es évekig kizárólag latin nyelven írtak ezekbe az anyakönyvekbe. A reformátussal ellentétben itt a kereszteleseket már 1729-től, a temetkezéseket 1773-tól, míg az esketéseket 1774-től táblázatba vezették fel. Az adatok részletességét tekintve többnyire ugyanaz a jellemző, mint a reformátusra. Megjegyzendő, hogy a római katolikus anyakönyvekben a kézdivásárhelyi vonatkozású adatokat együtt (keverve) tüntették fel a kantai és az oroszfalvi adatokkal, de a lakhelyet többnyire rendszeresen feltüntették.

Grafikonokra vetítve kitűnik (1. és 2. melléklet), hogy a vizsgált időszakban a római katolikus anyakönyvekbe bejegyzett személyek közül kézdivásárhelyiként 417 (35,76%) esetben kötöttek házasságot,¹³ 1766 (34,51%) gyereket kereszteltek és 1324 (41,57%) alkalommal temettek. A gyerek és fiatalkori elhalálozások számbavételénél 750 (43,08%) Kézdivásárhelyhez köthető személyt találtam. A keresztelesek és elhalálozások különbözetéből kimutatható, hogy a kézdivásárhelyi római katolikus közösség az 1724–1853 közötti időszakban 442 fővel növekedett természetes szaporulat által.

A római katolikus anyakönyvek 1724–1853 közötti Kézdivásárhelyre vonatkozó adatait összevetve a református anyakönyvek hasonló időszakával, azt láthatjuk, hogy a város lakosságának a többsége református vallású volt. A kézdivásárhelyi református egyház 1734-től vezetett anyakönyvei szerint a város református lakosságának számbeli gyarapodása folyamatos. A korra jellemző gyerekhalandóság, járványok és háborúk ellenére a közösség természetes szaporulat által 1734–1853 között összesen 2724 fővel nőtt. A két felekezet szaporulatát összesítve 130 év alatt a városi közösség 3166 fővel gyarapodott, ebből 83,77%-ban reformátusok és 16,23%-ban a római katolikusok voltak. A vizsgált időszakban a városi lakosság közel 23%-a volt római katolikus, ezt az 1850-es népszámlálási adatok is igazolják, amikor a lakosságnak csak kevéssel több mint egynegyede (28,32%) volt római katolikus vallású.¹⁴

A vizsgált időszakot megelőzően, 1675 és 1720 között több alkalommal súlyos pestisjárvány vonult

végig Háromszéken, jelentősen megtizedelve a helyi lakosságot. Csak 1675–1678 között több mint négyszázan estek áldozatul a járványnak. 1719–1720-ban pedig éppen a koncentráltabb, nagyobb lakossággal rendelkező Kézdivásárhelyről terjedt szét a fertőzés Felsőháromszék többi településére, de a város akkori áldozatainak száma még nem ismert.¹⁵

A pusztító járványok enyhülése, illetve a közegészségi állapotok javulása sokban hozzájárult a természetes szaporulat növekedéséhez. Például 1764-től már katonai orvosok működtek a városban, akik a civil lakosság ápolását és gyógyítását is igyekeztek ellátni, ugyanakkor hivatásos gyógyszerészek és bábák segítettek a lakosságot.¹⁶ Az összesített adatok alapján pedig arra lehet következtetni, hogy a nagy pestisjárványok után viszonylag stabil állapot alakult ki a városban, ugyanis temetkezések száma jóval a keresztelesek alatt maradt.

Ha az általam megjelölt korszakhatárok szerint vizsgáljuk ezeket az adatokat, már jóval árnyaltabb képet kapunk a korszak népesedési folyamatairól (3. melléklet).

1734–1763 között a református anyakönyvekben 1583 keresztelest és 1004 temetést regisztráltak, ami 579 fős természetes szaporulatot jelentett. A születések száma éves bontásban legkevesebb 35 és legtöbb 70 fő volt. A temetések esetében évente legkevesebb 10, legtöbb 83 halálesetet jegyeztek be az anyakönyvbe. A temetések száma mindössze 1745-ben és 1755-ben haladta meg a születések számát, csecsemő, a gyerek és a fiatalkori elhalálozások száma jóval magasabb volt ekkor a többi évhez viszonyítva. Ekkor még nem tüntették fel a halál okát, de feltételezni lehet, hogy valamilyen pusztító járvány szedte áldozatait a városban. Az 1764-es eseményeket megelőző három évtized alatt összesen 556-an haltak meg fiatal korban, vagyis családalapítás előtt.¹⁷

A római katolikus anyakönyvek alapján azt láthatjuk, hogy az 1724–1763 között eltelt 40 évben mindössze 7 keresztelest és 10 temetést regisztráltak, melyből 4 kiskorú volt. Ebben a periódusban természetes szaporulat helyett 3 fővel fogyott a római katolikus közösség. A regisztrált 20 házasságból az elsőt 1741-ben jegyezték be, de az utána következők sem folytonosak. A házassági bejegyzésekből 7 férfi és 14 nő esetében tudjuk, hogy kézdivásárhelyiek voltak, 19 személynél viszont nem jegyezték fel a lakhelyet. Egy férfinél és egy nőnél az is kiderül, hogy reformátusok voltak. A születések és az elhalálozások kis

¹³ A házassági bejegyzéseknél esetenként a férfi vagy a nő nem kézdivásárhelyi, de erre az adatok részletezésénél kitérek.

¹⁴ VARGA E. Árpád é. n.

¹⁵ CSÁKI Árpád 2010, 277–284.

¹⁶ Az anyakönyvekben előforduló nevek alapján kitűnt, hogy az

orvosok, gyógyszerészek és bábák közül többen máshonnan származtak és néhányan nem is voltak magyar származásúak. SÁL, fond 105, inv. 10, 612–614. köt.

¹⁷ SÁL, fond 105, inv. 10, 613. köt., 657–658, 666–669. f.

számából arra következtethetünk, hogy a házasságra lépők többsége ebben az időszakban nem telepedett le Kézdivásárhelyen.

A határőr gyalogezred felállítását követő évtizedekben a református anyakönyvekbe bejegyzett adatok száma jelentős lakosságnövekedésre utal. Az 1764–1823 közötti hat évtizedben 4042 keresztelest és 2907 temetést jegyeztek be az anyakönyvekbe, tehát a számok alapján 1135 fővel gyarapodott a város református közössége. Az előző harminc évhez viszonyítva hatvan év alatt a házasságkötések száma 2,55-ször, a temetések és ezen belül a gyerek- és fiatalkori elhalálozások száma pedig 2,89-, ill. 2,88-szor lett nagyobb. A természetes szaporulat azonban mindössze 1,96-szorosára emelkedett, vagyis a korábbi évek szintjén maradt (3. melléklet).

A születések száma évente 44 és 101 között mozgott, míg a temetéseké 21 és 106 között váltakozott. Az éves bontásból azonban kitűnik, hogy a 18. század utolsó négy évtizedében, hat éven át a temetések száma meghaladta a keresztelesekét.¹⁸ A legnagyobb különbséget 1766-ban jegyezték, amikor 50 születés mellett 86 temetést anyakönyveztek, amiből 60 fiatal korban elhunyt gyerek és ifjú. A többi esetben is túlsúlyban volt a fiatalkori elhalálozás, ami szintén akkor pusztító járványra utal. A későbbiekben csak az 1802-es évben gyanakodhatunk komolyabb járványra, akkor ugyanis 80-an születtek és 106-an haltak meg, közülük pedig 86-an kiskorúak voltak.¹⁹ Úgy tűnik, hogy a 18–19. század fordulóján a javuló orvosi ellátás ellenére sem tudtak még megfelelően védekezni a kor járványaival szemben. A bejegyzések továbbra sem térnek ki pontosan a halál okára.²⁰

Az anyakönyvi adatok tükrében azt láthatjuk, hogy a székely határőrezred Kézdivásárhelyre való telepítésétől kezdve a város lakosságának a száma növekedésnek indult. A római katolikus anyakönyvek tanúsága szerint azonban 1764 és 1773 között a kézdivásárhelyi római katolikusok száma továbbra sem gyarapodott. Tíz év alatt regisztráltak ugyan 14 házasságot, de mindössze 27 keresztelest jegyeztek be. Ezzel szemben 30 temetést anyakönyveztek, melyből 18 fiatal korban hunyt el. A következő évtizedekben már pozitív a természetes szaporulat, ötven év alatt 256 fővel gyarapodott a római katolikusok száma Kézdivásárhelyen. A katolikus közösség esetében is az 1766. évben feltételezett járványnak tulajdoníthatóan az elhalálozási ráta meghaladta a keresztelesek számát. Abban az évben 31 keresztelest és 36 temetést regisztráltak, amiből 29 fiatal korú volt.

A házasságok számát összehasonlítva a kereszteleési adatokkal azt láthatjuk, hogy hat évtized alatt

egy családra 5,8 keresztelest jutott. A 7. számú mellékletben látható táblázatból kitűnik, hogy tíz éves tagolásban néhol jóval magasabb ez a szám, ugyanis a házasságok és keresztelesek száma között nagy eltérések tapasztalhatóak. Ez annak tulajdonítható, hogy a kantai anyakönyvekben 1771 és 1802 között csupán öt bejegyzésnél találtam Kézdivásárhelyre vonatkozó adatot. Ebből arra következtethetünk, hogy az anyakönyvet vezető papok nem tartották fontosnak a lakhely feltüntetését, miközben többen közülük kézdivásárhelyiek lehettek. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a táblázatban más település neve sem fordul elő. Ugyanakkor azt sem lehet kizárni, hogy több olyan család is érkezett a városba, akik máshol kötöttek házasságot, de gyerekeiket már itt keresztelték. Mindezt egy későbbi nominatív elemzés során érdemes lesz megvizsgálni.

A székely katonanevelde megnyitását követő harminc évben is (1823–1853) jelentős népességnövekedésnek lehetünk tanúi. A református anyakönyvekben az évi születések száma akkor 75 és 121 között, a temetések száma pedig évi 16 és 112 között váltakozott, melynek következtében a közösség 1010 fővel gyarapodott természetes módon. Mindössze 1850-ben regisztráltak 110 temetést és csak 73 születést. Abban az évben az ifjúkori halandóság csupán a felét tette ki a temetéseknek, pontosabban 56 személyt. A halottak nagy számát az 1848–1849-es szabadságharcban való részvétellel, valamint az azt követő megtorlásban is kereshetjük.

1823–1853 között a római katolikus anyakönyvek kézdivásárhelyi adatai is demográfiai növekedést mutatnak. Egy kis számú, de annál dinamikusabban fejlődő közösség képét vetítik elénk. A tíz éves bontásban látni fogjuk, hogy ez a folyamat már a 19. század első éveiben elkezdődött és úgy tűnik nem függ össze a történelmi korszakhatárral. A 3. mellékletben látható táblázatból kitűnik, hogy az utolsó három évtized alatt a római katolikusok gyarapodási mutatói arányukban jóval meghaladták a református lakosság gyarapodását. A református anyakönyvekben 60 év alatt 4042 keresztelest, ezt követően 30 év alatt pedig 2903 keresztelest jegyeztek be, a római katolikus anyakönyvekben ugyanabban az időben a hat évtized alatti 749 keresztelessel szemben három évtized alatt 1010 keresztelest anyakönyveztek. Ennek ellenére az utolsó három évtized természetes szaporulata visszaesett, ugyanis az elhalálozási ráta 1,66-szorosával nőtt a 60 év adataival szemben (493-ról 821-re). Hasonlóan a református anyakönyvi adatokhoz az 1850-es magas elhalálozási ráta a római katolikus anyakönyvben is kimutatható, sőt az akkori 79 kézdivásárhelyi

¹⁸ 1766-ban, 1772–1773-ban, 1779-ben és 1796–1797-ben.

¹⁹ SÁL, fond 105, inv. 10, 613. köt., 733–737. f.

²⁰ SÁL, fond 105, inv. 10, 613. köt., 683–685, 690–693, 697–698, 720–725. f.

bejegyzés magasán meghaladta az addig nyilvántartott évi legtöbb 38 temetést. Ebben az évben 38 keresztelelt regisztráltak és 29-en fiatal korban hunytak el, ami az 1848–1849-es megtorlások mellett járványra is utal. A járvány valószínűleg 1851-ben is szedte áldozatait, ugyanis a 41 keresztelest mellett 41 temetést anyakönyveztek, melyből 32-en fiatal korúak voltak.

A demográfiai mutatók korszakonkénti vizsgálata

A korábban jelzett töréspontokat figyelembe véve a demográfiai adatokat nagyobb időintervallumokban érdemes vizsgálni. Mindemellett az adatok évenkénti összehasonlítása és értelmezése is szükséges, ezt azonban csak egy későbbi kutatás során fogom elvégezni. A jelen dolgozat szempontjából elegendőnek tartom, hogy az anyakönyvek adatait tíz éves bontásban vizsgáljam. Véleményem szerint ez is jó rálátást nyújt arra, hogy a vizsgált korszakot részletesebben megismerjük.

A már ismertetett 120 év református anyakönyveinek adatait tíz évenként csoportosítottam és grafikonra vetítettem (4. melléklet). Ebben a bontásban is azt láthatjuk, hogy az 1764–1765, ill. az 1823–1824 közötti, történelmi szempontok alapján kiválasztott korszakhatárok továbbra is határvonalaként értelmezhetőek, ami azt jelenti számomra, hogy az alábbi adatokból kiolvasható társadalmi jelenségek nem állnak ellentétben az eddigi következtetéseimmel, mindössze árnyaltabbá teszik a korszakot.

Az esketések számának alakulását a jelen kutatás szempontjából kevésbé tartom relevánsnak. Annyit azonban érdemes megfigyelni, hogy a református közösség házassági szándéka feltehetően a lakosság gyarapodásának arányában általában növekvő tendenciát mutat. A 120 év alatt összesen 1908 házasságot jegyeztek be a református anyakönyvekbe. A vizsgált időszak első két évtizedében ugrásszerű növekedést tapasztalhatunk, ugyanis 1744–1753 között majdnem megduplázódott a házasságok száma. Az utána következő évtizedben is emelkedett, de már nem ilyen látványosan. A székely határőr ezred megalakulását követő első évtizedben már visszaesést tapasztalhatunk. Feltehetően a migrációnak és a több éves kötelező katonai szolgálat negatív hatásának lehetünk tanúi. Ezt követően további két évtizedre volt szükség, hogy a házasságok száma az 1764 előtti időszak adatai fölé emelkedjen. A további évtizedekben kisebb ingadozásokkal, de tovább emelkedett. A kez-

deti időszakhoz viszonyítva a házasságok száma tíz éves bontásban 3,36-szorosával nőtt.

A 18. században a keresztelesek száma is az esketéseknél megfelelően ingadozott. 1764 után drasztikusan visszaesett, de az 1780-as évektől már ismét emelkedni kezdett. A keresztelesek és az esketések viszonyából azt lehet látni, hogy a határőr gyalogezred felállítása után a helyi református közösség családalapítási és gyerekvállalási kedve jelentős mértékben lankadt. Ennek okát elsősorban a férfi lakosság kötelező katonáskodásában is kereshetjük. Azonban a 18. század utolsó évtizedétől kezdődően a keresztelesek száma ismét növekedésnek indult, és amint a grafikonon is láthatjuk, a házasságok vízszintes görbéjéhez viszonyítva folyamatosan emelkedett (5. melléklet).

A temetkezések és a keresztelesek száma a 18. század folyamán majdnem hasonló görbét rajzolt ki. Az 1794-től 1813-ig tartó időszakban azonban a temetkezések száma a keresztelesekhez viszonyítva folyamatosan csökkent. Az utána következő évtizedek enyhe emelkedése is csak 1843-ra érte el a 18–19. század fordulóján jegyzett értéket. 1844 és 1853 között viszont ismét ugrásszerűen megnőtt a temetkezések száma. Ebben az évtizedben az elhalalozások száma majdnem minden évben a korábbi évek fölé emelkedett.

A temetkezési adatokon belül a gyermek és a fiatalkori elhalalozások aránya az 1820-as évek elejéig átlagban megközelítőleg 54,70%-ot tett ki, melynek grafikonra vetített görbéje (5. melléklet) az összemtemkezéshez hasonló ívben haladt. A következő harminc évben viszont a fokozatosan emelkedő halálzási rátán belül az ifjúkori elhalalozások száma 53,51%-ról visszaesett 43,51%-ra. A grafikonon ábrázolt görbén azt láthatjuk, hogy előbb majdnem lineárisan haladt, majd enyhe növekedésnek indult. Ez annak az eredménye, hogy a vizsgált időszak utolsó évtizedében a 763 temetés messze a többi, megelőző időszak átlaga fölé emelkedett. Ehhez viszonyítva a korábban soknak számító 332 gyermek és ifjúkori elhalalozás százalékos aránya már pozitív eredménynek számít.

A fiatalok elhalalozási számának csökkenése a székely katonanevelde létesítésének időszakával esik egybe, ami az ismertetett adatok alapján úgy tűnik, hogy a korszerű betegellátás kezdetét is jelentette Kézdivásárhelyen. Az egybeesés lehet véletlenszerű is, de szerintem a katonai iskolával együtt újabb egészségügyi szakemberek érkeztek a városba, akik a korábbiakkal együtt hatékonyabban végezheték a gyógyító munkát a civil lakosság körében. Ugyanakkor a közegészségügyben is szemléletváltás következhetett be.²¹

²¹ A református temetkezési anyakönyvbe 1818-ban egy Márkus nevű *chirurgus* halálát jegyezték be, miközben a kereszteleési anyakönyvekben csak 1830-tól fordul elő egy Rindel nevű, ill. egy feltehetően kézdivásárhelyi származású Szóts Sámuel dok-

tor. Az 1828-tól kötelezővé vált a bábák neveinek feltüntetése a kereszteleési adatok mellett, így tudjuk, hogy az ezred bábái is segítettek a civil lakosságot. – SÁL, fond 105, inv. 10, 613. köt., 768. f; fond 105, inv. 10, 612. köt., 298, 306. f.

A keresztelési és a temetkezési adatok közti különbségből láthatjuk, hogy Kézdivásárhely református társadalma 120 év alatt 2724 fővel gyarapodott. A természetes szaporulat adatait grafikonra vetítve kitűnik, hogy görbéje a temetések számának majdnem azonos tükörképeként jelenik meg. Ezen belül a gyermek és fiatalkori halandósághoz is hasonló módon viszonyul. Tehát amikor magas a temetések száma, alacsony a természetes szaporulat és fordítva.

Kanta a vizsgált időszakban Felső-Fehér vármegye része volt, tehát adminisztratív szempontból nem tartozott a Székelyföldre. A római katolikus anyakönyvek azonban azt igazolják, hogy egyházi szempontból ezek a határok nem estek egybe. Az 1850-es adminisztratív egybeolvadást követően is a kantai plébánia maradt a kézdivásárhelyi és oroszfalvi római katolikusok egyházi központja. Az anyakönyvekben 1886-ig Kantát mint különálló települést vezették be, de ezt követően kezdetben Kézdivásárhely Kanta jelenik meg, majd csak a város megnevezése marad. A lakcím feltüntetése csak 1921-ben kezdődik el és jelenik meg következetesen az anyakönyvekben.²²

A kézdivásárhelyi római katolikusokról tehát nem lehet úgy beszélni, hogy figyelmen kívül hagyjuk a városhoz közeli Kanta és Oroszfa katolikus közösségeket. A kantai plébánia anyakönyveiben mindhárom település népmozgalmi adatait rögzítették. Táblázatba szerkesztve és grafikonra vetítve ezek adatait 1724–1853-ig, 10 éves intervallumonként rendszereztem (6. melléklet). Azt láthatjuk, hogy a 18. század húszas-harmincas éveiben a keresztelesek számát leszámítva nagyon alacsony a házasságkötések és temetések száma, ami jelentős számú betelepülőre enged következtetni. A keresztelesek száma a későbbiekben is folyamatosan emelkedik, de ezzel egy időben 1744-től növekedik házasságkötések száma is, vagyis egyre többen telepednek le az egyházközségen belül. A kutatott 130 év alatt 1166 házasságot jegyeztek be és 5118 gyereket kereszteletek meg. A temetések számát tekintve a 3185 halálesetből 1741-en nemzöképes koruk előtt hunytak el. Ennek eredményeként a kantai római katolikus plébániához tartozó hívek természetes szaporulata 1724–1853 között 1933 fő volt. Az eddigi kutatási eredmények alapján kijelenthetjük, hogy a Kantához tartozó római katolikus közösség a 18. század első felétől kezd megerősödni.

Az adatokból a jelen kutatás szempontjából a kézdivásárhelyiekre voltam kíváncsi. A korábbiakban már igyekeztem párhuzamba állítani a református anyakönyvek adataival és a történelmi korszakhatárok mentén részben be is mutattam azokat. Egy

következő táblázatban és grafikonon az előző adatfeldolgozáshoz hasonlóan tíz éves intervallumokban láthatóak ezek az adatok (7. és 8. melléklet).

Kézdivásárhely római katolikus közössége az 1724–1773 közötti időszakban a természetes szaporulat alapján kis létszámú lehetett. Az 1765-től kezdődő évenkénti pozitív szaporulatot nagyon visszavetette az 1773-ban történt nagyszámú haláleset. Feltehetően járvány szedte áldozatait a városban, mert az évi két keresztelés mellett 14 temetést anyakönyveztek, melyből 12 kiskorú volt. Ennek köszönhetően a tíz éves összesítésnél a természetes szaporulata negatív eredményt mutat.

1774-től 1823-ig a kézdivásárhelyi katolikus lakosság természetes szaporulata már folytonosan emelkedik. A 18. század utolsó három évtizedében viszont nem jegyezték be az anyakönyvekben a házassaló felek lakhelyét, így ebben az időszakban nem lehet különválasztani a helyben élő lakosokat az ideiglenesen itt tartózkodóktól. A születések egyenletes növekedése és a 19. század első éveiben hirtelen megugró, majd egyenletesen növekedő házasságok száma alapján bátran kijelenthetjük, hogy a korábbi három évtizedben is nagyobb volt a helyben élő katolikusok száma.

A grafikonból (7. melléklet) kiolvasható fejlődésben az egyetlen le-fel ingadozást a természetes szaporulat esetében tapasztalhatunk. Az 1774-től nekiindult növekedés 1794–1803 között lefelé ívelt. Az adatok éves bontásából kitűnik, hogy a 18–19. század fordulóján több évben is negatív vagy a nullához közeli volt a katolikusok természetes szaporulata. 1794-ben a veszteség 3 volt, de a mélypontot az 1802-es és az 1806-os év jelentette, amikor a természetes szaporulat negatív értéke 13, ill. 12 volt. A jelentős veszteséget a napóleoni háborúknak könyvelhetjük el.²³ Az utána következő évtizedekben a tíz évente összesített eredmények alapján növekedett a természetes szaporulat, de ekkor is volt két év, amikor negatív eredményt kaptunk, mégpedig 1816-ban (-2) és 1818-ban (-5). A grafikonon is látható utolsó három évtized visszaesését a már korábban is említett 1850–1851-es évek negatív eredményei rontották le.

Az anyakönyvek kvantitatív vizsgálatának összegzésként elmondható, hogy Kézdivásárhely református és római katolikus társadalma a 1724–1853 közötti időszakban jelentős fejlődésen ment keresztül, ami valószínű a város egészére is érvényes. A kapott eredmények alapján több esetleges magyarázatra gondolhatunk. Ha az esketések számát összevetjük a keresztelesek számának látványos növekedésével, két társadalmi jelenségre is következtethetünk. Az

²² A kantai római katolikus plébánia anyakönyvei 1724–1935. SÁL fond 105, inv. 10, 620–629. kötetek.

²³ SÁL, fond 105, inv. 10, 621. köt., 39–40, 50–52, 54–56, 113–114, 131–135, 146–147. f.

egyik, hogy a város helybeli (autochton) családjában demográfiai robbanás történt, illetve a másik az, hogy megnőtt azoknak a családoknak a száma, akik nem Kézdivásárhelyen kötöttek házasságot, de a városban születtek gyereket. Továbbá a keresztelesek számának növekedése a közegészségügy és az orvosi ellátás javulásával is magyarázható, amit a gyermek és az ifjúkori elhalálozások számának csökkenése is alátámaszt. Véleményem szerint, megnyugtatóbb módon a választ csak az anyakönyvek családneveinek vizsgálata adhatja meg.

A református közösség családneveinek elemzése a kereszteleési anyakönyvek alapján

A tízéves intervallumokra épülő elemzés is utal arra, hogy a kézdivásárhelyi társadalomban bekövetkezett jelentősebb változások két fontos történelmi eseményhez köthetőek.

A határőr gyalogezred betelepítésének és a székely katonanevelde megnyitásának időpontja választóvonalaként jelenik meg a grafikonokon, melynek megértéséhez és árnyaltabb megindoklásához azonban még további kutatásra van szükség. A választ első sorban a református kereszteleési anyakönyvekben előforduló családnevek vizsgálatától remélem. Jelen esetben a kereszteleési anyakönyvek adatait azért tartom relevánsabbnak a másik két anyakönyvhöz viszonyítva, mert az ebben vezetett családokra vonatkozó adatok gyakran ismétlődnek, így a családnevek gyakoriságából pontosabb következtetéseket tudok levonni a városban élő lakosokról. A vizsgált időszak házassági anyakönyvei is tartalmaznak a helyi társadalom alapvető működésével és változásával kapcsolatos adatokat, de részletes bemutatásukra ebben a dolgozatban nem foglalkozom, mert a házasságra lépő személyek későbbi sorsa, útja nehezen követhető elmélyültebb család kutatás nélkül. A temetkezési anyakönyvek esetében is hasonló a helyzet. A hiányos bejegyzések miatt alapos család kutatás nélkül itt sem lehet megállapítani, hogy az elhunyt személy milyen mértékben volt a helyi társadalom tagja. A házassági és a temetkezési anyakönyvek adatainak kvantitatív vizsgálata, illetve a célirányos keresés során azonban kerültek elő olyan adatok, melyeket felhasználtam.

A 18. században összesen 166 családnév fordul elő az iratokban, míg a 19. század első ötven évében már 224. Az adatfeldolgozás során kapott családnevekből kivontam az 1734-től létező, valamint a 18. század-

ban megjelenő, és a 19. században is ismétlődő családneveket. Ennek eredményeként 301 családnévre szűkíthettem a kereszteleési anyakönyvben előforduló neveket.²⁴

Az alaposabb vizsgálat során arra kapunk választ, hogy az előforduló családok közül hányan és melyek voltak őslakosok, illetve időközben betelepülő idegen családok. Ugyanakkor az is kimutatható, hogy mikor jelennek meg az új családnevek a városban. Ezeknek ismételt, többszöri előfordulása azt jelzi, hogy mekkora volt azoknak a száma, akik végleg megtelepedtek a városban, továbbá mennyire voltak csak alkalmi lakosok Kézdivásárhelyen. Ha a kereszteleési anyakönyvekben nyilvántartott családnevek megjelenési idejét vesszük figyelembe, az tűnik ki, hogy a régi családnevek mellett folyamatosan jelennek meg az újabb nevek. 1734 és 1850 között 230 olyan családnevet találtam, melyek első előfordulásuk alapján újnak tekinthetők. Ezek szerint a 301 családnév 76,41%-át az új családnevek alkották, és csak alig negyede tekinthető régebbi kézdivásárhelyi családnévnek.

Az először előforduló 230 családnevet összesítettem, majd gyakoriságuk szerint csoportosítottam őket (*9. melléklet*). A táblázatból láthatjuk, hogy a határőr gyalogezred létrehozása előtti harmincegy évben 46 először előforduló családnevet találunk, melyek az utána következő ötvenkilenc évben megduplázódnak, vagyis újabb 99 nevet regisztráltak. Jelentős változás csak az 1823-utáni években történt, amikor a katonaiskola megnyitását követő időszakban az idegen családnevek száma hirtelen emelkedni kezdett. Éppen ezért 1850-ig újabb 85 családnév jelent meg a kereszteleési anyakönyvekben, ami a megelőző közel hatvan évhez viszonyítva elég jelentős gyarapodás, tehát sok újabban érkezett személy betelepülésére utal.

Az új családneveket a keresztelesek gyakorisága alapján vizsgálva már árnyaltabb képet kapunk. Kiténik, hogy 107 név csak egy alkalommal jelent meg a kereszteleési anyakönyvekben, 78 név 2–4 közötti gyakorisággal, míg 45 név az előbbiekhöz viszonyítva gyakrabban vagy folyamatosan előfordult.

A 18. század első felében az egyszer előforduló családnevek közül például a Budai, a Varga vagy a Dimény (Demien) már korábbi összeírásokban is feltűntek, de ekkor már megszűnőben lévő nevek lehettek, ugyanis a későbbiekben már nem találkoztam velük. Véleményem szerint az egyszer előforduló

²⁴ A számok összege nem azonos a városban előforduló családnevek számával. A kutatás kezdetén csupán a 18. századi adatok összegyűjtése volt a célom, ezért használtam itt a 18–19. század fordulóját korszakhatárként. Az adatgyűjtés folytatásaként az információk feldolgozása és értelmezése szempontjából jobbnak

tartottam a 19. századi információkat egy újabb táblázatba összesíteni, ami azt eredményezte, hogy az ábécé sorrendbe szerkesztett 18. századi családnevek közül több ismétlődik. Továbbá az összes előforduló családnév száma valamennyivel több, mert néhány nevet nem tudtam azonosítani az anyakönyvben.

családnevek többsége olyan személyektől származik, akik csak rövid időt töltöttek a városban. A határőr gyalogezred létrehozása előtti 31 évben 15 ilyen családnevet találtam, míg az utána következő 59 évben, tehát az altisztképző iskola megnyitásáig további 46 név jelent meg. A civil lakosság migrációja mellett elsősorban a katonaság megjelenéséhez köthető a növekedés. A székely katonanevelde megnyitása után, az 1824–1850 közötti 25 év alatt a korábbi időszakhoz viszonyítva megduplázódott a számuk, ugyanis újabb 46 egyszeri alkalommal bejegyzett családnév jelent meg az anyakönyvekben.

Tekintettel arra, hogy csak 1850-ig végeztem adatgyűjtést, lehetséges, hogy a vizsgált időszak utolsó két évtizedében egyszer előforduló családnevek között léteznek olyanok, melyeknek folytonossága a későbbi időszakban is megmaradt. A kutatás során viszont azt tapasztaltam, hogy azok a családnevek, melyek 20–25 év alatt egyszer sem ismétlődnek az anyakönyvekben, a későbbiekben sem fordulnak elő többször. Női ágon lehetséges, hogy a házasságkötés idejéig még tovább él egy családnév, de utána már nehéz nyomon követni. Amennyiben több generációs kimaradás után mégis hasonló családnév jelenik meg, a családi kötődés a korábbi családnévvel már nehezen hozható kapcsolatba. Ennek tudatában az egyszer előforduló családnevek 1850 utáni folytonossága csak 38 családnév esetében feltételezhető.

A 2–4 közötti gyakorisággal előforduló családnevek száma összesen 78. Ezek azok a családok, melyek rövidebb-hosszabb ideig a városban éltek, de egy idő után már nem fordulnak elő többé az anyakönyvben. A korszakhatárok mentén történő megjelenésük arányaiban hasonló az egyszeri családnevek megjelenésével. Esetükben is a katonanevelde megnyitását követő években emelkedik számuk, és valószínűnek tartom, hogy ezek közül több családnév 1850 után is megtalálható lesz majd az anyakönyvekben.

A város 18. századi, ill. reformkori társadalmának kutatása szempontjából az először előforduló családnevek közül azokat tartom fontosabbaknak, amelyek folyamatosan előfordulnak az átnézett dokumentumokban. A 45 családnév között is találtam olyant, melynek folytonossága 5–6 keresztelés után megszakadt, viszont több mint fele tovább élt. A táblázatban is látható, hogy többségük a 18. században jelent meg a városban, és nagy részük még a határőr gyalogezred felállításáig előtt. Ugyanakkor megfigyelhető, hogy a többi új családnévhez viszonyítva a folytonos családnevek nem növekedő, hanem éppen fogyatkozó tendenciát mutatnak.

Ahhoz, hogy megbízható következtetést vonjunk le, fontosnak tartjuk elvégezni a családnevek nominatív elemzését is a kvantitatív adatok mellett. A 230

új családnevet a korábbi táblázat (9. melléklet) szerinti bontásban tüntettem fel, azonban az adatok jobb áttekintésére való tekintettel az 1765–1823 közötti periódust a 18., illetve, 19. századra bontva vizsgáltam (10. melléklet). Megfigyelhető, hogy az egyszer előforduló családnevek esetében a nem magyar hangzású nevek mint *Tisz*, *Bimchesz*, *Britter*, *Herman*, *Kompora*, *Mátizen*, *Tájek*, *Vinter*, *Buratz*, *Gabriányi*, *Gorjes*, *Krimnitzki*, *Krausz*, *Milasevich*, *Schuller*, *Alisín*, *Bersugoi*, *Funk*, *Wolf*, *Hammer*, *Kohn*, *Komprat*, *Mazingger*, *Sperling*, *Glud*, *Göcking*, *Grosz*, *Groth* nagyobb számban a katonai iskola megnyitását követően jelennek meg. Az ezekhez hasonló családnevek már sokkal kisebb számban vannak a gyakrabban előforduló nevek között. 1764 előtt nem találtam és 1823-ig is csak néhány alkalommal fordul elő a *Binder*, *Lenkoi*, *Péterszberger* és *Kupán* családnév. A következő időszakban a *Berbek*, *Dinoj*, *Elsen*, *Herman*, *Hoffman*, *Klein*, *Klud*, *Schifer* és *Winkler* családnevek jelentek meg. A nagyon gyakran ismétlődő nevek között mindössze a *Greissing(er)*, *Hangel*, *Jüngling*, *Borizát* és *Tillisek* neveket találtam, melyek csak a 19. század első felében fordulnak elő. Ezek közül is a *Hangel* és a *Jüngling* nevek folytonosak. Az első 1813-ban jelenik meg, majd 1850-ig hat gyerek születésénél fordul elő ez a családnév. Az 1831–1847 közötti időszakban *Hangel Dánielné* egyike a legtöbbit foglalkoztatott bábáknak. A *Jüngling* családnév is egy családhoz köthető. 1821-től kezdődően *Jüngling János György* főhadnagynak és *regiment adjutantnak*, későbbi kapitánynak összesen 10 gyereke született 1845-ig. *Báró Purtzell János* 1829-ben bekövetkezett halála után a katonai iskola vezetését ő látta el.

A felsorolt idegen hangzású családnevek között találtam olyanokat, amelyek ugyan egy vagy csak néhány alkalommal fordultak elő, de tudjuk róluk, hogy a későbbiekben is szerepük volt Kézdivásárhely társadalmi életében. Például *Gabriányi József* gyógyszerész az 1848–1849-es háromszéki önvédelmi harcokban vállalt szerepet, ill. a Kupán család egyik leszármazottja, ifj. *Kupán József* kereskedő a Kisegítő Takarékpénztár létrehozásában vett részt. Ugyanakkor nem csak az idegen hangzású nevek között találunk a későbbiekben is előforduló kézdivásárhelyi családneveket. A 10. mellékletben tanulmányozható táblázatban felsorolt legtöbb magyar családnév még ma is megtalálható a városban, azonban folytonosságuknak igazolása már alaposabb családkutatást feltételezne.

Az családnevek kutatását elsősorban férfiágon követtem, ugyanis a nők neveit a keresztelési anyakönyvekben csak 1788-tól kezdik feltüntetni. Ezzel egy időben a keresztszülők nevei is megjelennek az anyakönyvekben, ami az anyák neveivel együtt nagy-

számú idegen családnév megjelenését eredményezi. Ennek vizsgálata elengedhetetlen a későbbiekben, azonban a jelen tanulmányban, az alap kutatások hiányában nem foglalkozom velük.

Mielőtt rátérnék Kézdivásárhely ősi családneveinek ismertetésére, fontosnak tartom a folyamatosan megjelenő új magyar családneveket is megvizsgálni. Amint már láthattuk, ezek száma 1734-től folyamatosan csökkent. Közöttük találjuk a város néhány református papját, úgymint *albisi Wass Gábor* (1731–1743), *csávási Wass Samu* (1743–1768) és *Ferentzi Ferenc* nevét (1794–1826), akik a szolgálatuk végén családostól elkerültek a városból. A többi református papra is ez volt jellemző, de családnév szerint őket a régi családok között kell keresni. A papok esetében az anyakönyvekben többnyire megjegyzik származási helyüket, így tudjuk hogy honnan kerültek Kézdivásárhelyre, viszont a többi családnévnél ennek meghatározása, az adatok hiányossága miatt, csak részben lehetséges.

A 45 folytonos családnévből a keresztelesek számát tekintve 19 magyar hangzású név a leggyakoribb (11. melléklet). Ezek a nevek egy kivételével már a 18. század folyamán megjelentek Kézdivásárhelyen. Közülük a *Bonis/Bonus* és az *Ördög* családnevek tűntek el a 19. századra. A keresztelesek száma csupán a Deák és a Fejér családneveknél nem haladja meg a tízet. A *Fejér* családnév 1743 és 1839 között egyszer sem fordul elő a kereszteleési anyakönyvekben, amiből arra következtettek, hogy a 18. században megszűnt a család, majd a 19. században egy újabb család érkezett a városba. Az is lehetséges, hogy a 19. század második felében és a 20. század elején jelentős gazdasági szerepet betöltő örmény származású Fejérek a római katolikus felekezethez tartozó családokén a kantai anyakönyvekben voltak nyilvántartva.

Ezek a családok azért is fontosak, mert több generáción keresztül éltek Kézdivásárhelyen, és a vizsgált időszakban összesen 565 gyereket kereszteltek. Messze kiemelkedik közülük az 1760-ban megjelenő *Szigethi* családnév, melynek gyarapodását 147 kereszteleés jelzi. Nagyságrendben jóval alatta marad, de a többihez képest magasabb a *Benke*, a *Kis* és a *Hatházi* családnevet viselők száma. Két külön családnévnél tekintem a *Sükes/Sükös* (1754-től) és a *Sükösd* (1780-tól) nevűeket, mert az anyakönyvekben több évtizeden keresztül egy időben mindkét nevet használták. 1829-től azonban a *Sükösd* név megszűnt. Ettől eltekintve lehetségesnek tartom, hogy a két családnév azonos.

Kézdivásárhely régi családneveinek pontos meghatározását jelentős mértékben megnehezíti, hogy

a 19. századig a nevek nem állandóak, gyakoriak a névváltoztatások és névingadozások. Ez annyit jelent, hogy három-négy nemzedéken keresztül időnként felcseréltek vagy párhuzamosan használtak azonos családok különböző családneveket. Például a *Szappanos – Bodó*, a *Szebeni – Szabó*, a *Menyhárt – Borbély*, a *Borbély – Baka*, a *Luczai – Kerekes*, a *Csontos – Laboncz*, a *Máté – Kovács*, a *Kovácsy – Üstgyártó*, a *Turóczi – Jeszenszky* stb.²⁵ A kézdivásárhelyi családnevek összeírásakor a Török Andor polgármester által közölt adatok mellett a *Fazakas – Ambrus*, a *Kerekes – Bodó*, a *Kántor – Vén*, a *Katona – Mészáros*, a *Kétsináló – Szigethi*, illetve a *Kétsináló – Szöts* vagy a *Kovácsy – Csiszár* egybeesésre is felfigyeltem. (12. melléklet)

Néhány családnév fennmaradása több esetben női ágon folytatódhatott, ugyanis jelentős a leányanyak száma és gyakoriak a *törvénytelen* megjegyzéssel anyakönyvezett gyerekek is. Ilyen bejegyzések elsősorban a határőr gyalogezred létrehozása utáni időszakban fordulnak elő gyakrabban, nagyobb számban pedig a 19. század elejétől kezdődően, de többnyire a katonaiskola megnyitása után váltak gyakoribbá.

A 26 megszűnt családnév között néhány, véleményem szerint, ragadványnév, ami egykor a gyakori családok közötti eligazodást segítette. Ilyen például a *Buza* és a *Szalai/Zalai* nevek, melyeket többnyire *Buza Szöcs*, ill. *Szalai Szöcs* formában anyakönyveztek a 18. században. A *Buza*, mint családnév már 1602-ben is előfordult a Giorgio Basta által császári hűségre esketett kézdivásárhelyi székelyek katonai összeírásakor.²⁶ A *Szalai* névvel a Nagy családnevet viselőknél is találkoztam, ami arra enged következtetni, hogy ez helynévből ered. Ugyanakkor a *Beretzki*, a *Budai* és a *Pétsi* nevek is helynévből eredhetnek. Foglalkozásra utalnak viszont a *Fazakas*, *Gombkötő*, *Kántor*, *Kétsináló*, *Szappanos*, *Szekeres*, *Szijártó* és *Üstgyártó* családnevek. A családnevek állandósulásával azonban ezek a nevek többnyire eltűntek, a mögöttük lévő családok pedig feltehetően az alábbiakban régiként beazonosított családnevekkel éltek tovább.

A születések számát tekintve ezek a családok a vizsgált 115 évben 275 gyereket kereszteltek, többségét a 18. században. Láthatjuk, hogy a 19. század első felére számos ragadványnévre, helynévre vagy mesterségre utaló családnév szűnt meg. A 19. század elején az olyan családnevek, mint *Bagjos*, *Borbély*, *Bortsai*, *Forró* és *Vári* is fokozatosan eltűntek.

A régi kézdivásárhelyi családnevek vizsgálatához jelentős segítséget nyújt a Giorgio Basta féle 1602-es

²⁵ TÖRÖK Andor 1905a; TÖRÖK Andor 1905b.

²⁶ DEMÉNY Lajos 1998, 55.

²⁷ DEMÉNY Lajos 1998, 55–56 és 421–422.

és az 1614-es összeírás.²⁷ Ennek alapján a már említett 26 megszűnt és egy következő táblázatban (13. melléklet) felsorolt 45 folytonos családnév még 34 névvel egészíthető ki, melyek azonban a 18. század elején már nem fordultak elő az általam vizsgált keresztelési anyakönyvekben. Valószínűleg női ágon még léteztek egy ideig, amit a későbbiekben az esketési és a temetkezési anyakönyvek kutatásával lehet majd igazolni. Ezek a családnévek a következők: *Domokos, Matko, Lukacj (Lukács), Barta, Zentj, Bonjhai, Czionka (Csonka), Lakatos, Boldisar, Akazto, Rafai, Pal, Vajda, Santa, Cziogori, Borzo, Bartalios, Kis, Geller, Azalos, Demien, Dani, Kadar, Demeter, Búna, Nireö, Bak, Bolio, Borok, Zebeni, Anko, Moldouay, Czompo, Deak*. Tekintettel arra, hogy én a református anyakönyvi adatok alapján állítottam össze a családnévek jegyzékét, számolnom kell azzal, hogy az említett családnévek későbbi hiányát eredményezheti az is, hogy néhányan más felekezethez tartoztak. Ugyanakkor a 17. századi migrációt, elvándorlást sem szabad figyelmen kívül hagyni.

Az összeírt 45 folytonos kézdivásárhelyi családnév közül 21 már a 17. század elején is létezett. Ezek a következők: *Amb(a)rus, Baka, Balog, Bene, Benkö, Filep, Hankó, Jantsó, Kósa, Kováts, Kovátsi, Molnár, Nagy, Pap, Páldeák, Rácz, Szabó, Szász, Szöts, Toth, Török*. A keresztelesek száma alapján a *Nagy* (909), a *Jantsó* (882), a *Szöts* (702), a *Kováts* (547), a *Páldeák* (509) és a *Szabó* (416) voltak a legnépesebb családok.²⁸ Évente több hasonló családnévű gyermeket is kereszteltek, ami azt jelenti, hogy több azonos nevű család élt Kézdivásárhelyen. Olyan év is volt, amikor csak a *Nagy*, a *Jantsó* vagy a *Szöts* családnévvel összesen 10–14 gyermeket kereszteltek. A református esketési anyakönyvek alapján már a 18. század elején is kötöttek házasságot azonos családnévűek, ami azt igazolja, hogy a közöttük lévő vér szerinti rokonság már akkor elég távoli lehetett.²⁹

A 17. század folyamán újabb családnévek jelentek meg a városban. Közülük kiemelkedik a *Turóczi* (222), a *Szotyori* (201), a *Bodó* (182), a *Dési* (170), a *Csiszár* (153), a *Mágori* (137) és az *Erdő* (119) családnév, de kézdivásárhelyi családnévként tarthatjuk számon a *Bajkó*, *Bartus*, *Bertalan*, *Csiszér*, *Finna*, *Keresztes*, *Megyaszai*, *Menyhárt*, *Mészáros*, *Sebessi* és *Vizi* neveket is. Ismereteim szerint időközben kihaltak a *Moska*, *Turi*, *Pongrácz* és *Laboncz* családnévek. Az ugyancsak 17. századtól létező *Szalatsi* vagy *Szalasi* családnévről sem tudok napjainkban, viszont ez szoros kapcsolatot mutat a *Szöts* család korábban említett Szalai ragadványnevével.

Összegzés

Az egyházi anyakönyvek kvantitatív és nominatív vizsgálata, úgy gondolom, új összefüggésekbe helyezheti Kézdivásárhely 1724–1853 közötti református és római katolikus társadalmáról alkotott képet. Láthattuk, hogy a keresztelesek és a temetések közötti különbség, vagyis a közösség természetes szaporulata a vizsgált időszakban a reformátusok esetében 2724, míg a római katolikusoknál 442, tehát összesen 3166 fő volt. A 18. század elejétől 1850-ig Kézdivásárhely lakosságának száma 1500-ról 3559-re nőtt. Ekkor 2508 (70,46%) személy tartozott a református gyülekezethez és 1008 (28,32%) a római katolikushoz, csupán 43 (1,2%) személy volt más felekezethez. A kézdivásárhelyi reformátusok összesen 8528 gyermeket kereszteltek, akik közül gyerek és fiatal korban 3010-en haltak meg, ezzel szemben a római katolikusok 1766 keresztelésére 750 fiatal kor elhalálozás esett.

A keresztelesek és az esketések számadatai, arra engednek következtetni, hogy jelentősen gyarapodott a város helybeli (autochton) családok népessége, a másik, hogy megnőtt a nem Kézdivásárhelyen házasodók, de a város lakosságát gyarapító családok száma. Ugyanakkor a keresztelesek számának növekedése a közegészségügy és az orvosi ellátás javulásával is magyarázható, ami a gyermek és az ifjúkori elhalálozások számának csökkenését is jelentette.

A családnévek vizsgálata során 301 családnévet találtam a református keresztelési anyakönyvekben. Időbeni előfordulásuk alapján 230 név a 18. században jelent meg első alkalommal, míg 71 családnévvel már korábban is előfordultak a városban. Az újonnan megjelenő családnéveket gyakoriságuk szerint csoportosítva kitűnt, hogy 107 név egy alkalommal, 78 név 2–4 alkalommal és 45 név öt alkalomnál többször jelent meg az anyakönyvben. Mindössze 19 olyan családnévet találtam, melyek megjelenésüktől kezdődően folytonosan megjelentek a vizsgált időszakban. A 71 régi családnév közül 26 név többnyire már a 18. század folyamán megszűnt, de 45 név megőrizte folytonosságát. Ebből 21 családnév már a 17. század elején is létezett, azonban 24 név 1614 és 1734 között jelent meg Kézdivásárhelyen.

Ha a korábban említett 8188 keresztelésben előforduló családnévet időben vizsgáljuk, azt láthatjuk, hogy 7169 keresztelés a régi, folytonos családok körében történt. A 26 megszűnt régi családnév esetében ez a szám mindössze 275, míg az újonnan betelepült 19 folytonos családnévvel 565 gyermeket kereszteltek. Az adatokat összesítve kitűnik, hogy a többi kétszáz

²⁸ A zárójelben a 115 év alatt anyakönyvezett keresztelesek száma látható.

²⁹ SÁL fond 105/620.

körüli új családnévre általában csak egy-egy keresztelés esik.³⁰

Összegzésként megállapítható, hogy Kézdivásárhely többségi református társadalma, a jelentős számú idegen családnév előfordulása ellenére, elsősorban a régi helybeli családok révén gyarapodott. Ugyanakkor a megszűnő családok helyét folyamatosan újabb és újabb családok vették át, ami azt igazolja, hogy a város társadalma a 17–18. században folyamán jelentős számú bevándorlónak adott otthont. A nagyszámú idegen családnév is arra utal, hogy Kézdivásárhelyen a jelzett korban is számottevő volt az átutazó, migránsok száma. Ugyanakkor azt is kijelenthetjük, hogy a kézműves mesterségek és mes-

teremberek számbeli növekedése elsősorban a helyi családok gyarapodásának eredménye. A demográfiai mutatók növekedése pedig azt igazolja, hogy Kézdivásárhely társadalmának gazdasági fellendülése már a 18. század elején jelentős volt. Az 1764-ben létrehozott határőr gyalogezred Kézdivásárhelyre telepítése, majd az 1823-ban megnyitott székely katonanevelde további lendületet adott a korábbi fejlődésnek. Meggyőződésem, hogy a nagyszámú idegen jelenléte nemcsak a város társadalmát rendezte át, hanem folyamatosan hatott annak kultúrájára, életstratégiájára, mentalitására. Kihangsúlyozzuk, hogy a reformkor haladó eszméinek terjesztőit is többnyire közöttük kell keresnünk.

Dimény Attila – Incze László Céhtörténeti Múzeum, Kézdivásárhely; dimenyattila@yahoo.com

Levél- és irattári források

Román Nemzeti Levéltárak Kovászna Megyei Irodája, Sepsiszentgyörgy / Biroul Judeţean Covasna al Arhivelor Naţionale Române, Sfântu Gheorghe (Sepsiszentgyörgyi Állami Levéltár, SÁL)

- *A kézdivásárhelyi református egyház keresztelési, esketési és temetkezési anyakönyvei és esketési névindexe (1734–1927)*. Fond 105 , inv. 10, 621–618, 620. kötetek.

- *A kézdivásárhelyi (kantai) római katolikus plébánia keresztelési, esketési és temetkezési anyakönyvei és a vegyes házasságok nyilvántartói*. Fond 105 , inv. 10, 621–629. kötetek.

Kézdivásárhelyi Református Egyházközség levéltára (KREKL)

- I/15: *Kézdivásárhelyi református egyház 1835–1846 között írott presbitéri jegyzőkönyve*

- I/16: *Kézdivásárhelyi református egyház 1846–1861 között írott presbitéri jegyzőkönyve*

Irodalom

BÁNSZKI Hajnalka

é. n. *Népösszeírások, népszámlálások és statisztikák*. <http://www.olvass-sokat.hu/leveltar/> (utolsó letöltés ideje: 2013. 03. 04.)

CSÁKI Árpád

2010 Szárazság és pestis Háromszéken 1717–1720-ban, *Acta Siculica 2010*, Sepsiszentgyörgy, 277–287.

2012 *Pesty Frigyes helynévgyűjteménye 1864–1865. Székelyföld és térsége I*. Budapest–Sepsiszentgyörgy.

2012 *A kézdivásárhelyi református templom*, Barót.

DEMÉNY Lajos

1998 *Székely oklevéltár IV. Székely népesség-összeírások 1575–1627*, Új sorozat, Kolozsvár.

DIMÉNY Attila

2002 Oroszalu demográfiai képe, in: Kocsis Károly (szerk.) *Kézdivásárhely képes kalendáriuma 2002*, Kézdivásárhely, 58–60.

2002 Vallás és oktatás Oroszfaluban, in: Szabó Á. Töhötöm (szerk.) *Lenyomatok. Fiatal kutatók a népi kultúráról*, Kriza Könyvek 12, Kolozsvár, 181–188.

2003 Házassági szokások Oroszfaluban az 1895–1950 közötti polgári anyakönyvek tükrében, in: Dimény Attila – Szabó Á. Töhötöm (szerk.): *Népi kultúra, társadalom Háromszéken*, Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 129–153.

2003 Oroszalu családtípusai, in: Kocsis Károly (szerk.): *Kézdivásárhely képes kalendáriuma 2003*, Kézdivásárhely, 85–88.

2010 Kézdivásárhely polgári fejlődésének belső tényezői a 20. század közepéig, *Acta Siculica 2010*, Sepsiszentgyörgy, 445–457.

2011 A publikus tér használata Kézdivásárhelyen a 19–20. században, in: Kinda István (szerk.): *Beavatás. Tanulmányok a zabolai Fiatal Néprajzkutatók Szemináriumának anyagából (2008–2011)*, Kolozsvár–Zabola, 69–108.

2011 A kézdivásárhelyi polgárság egyesületi élete a 19. század második felétől a 20. század közepéig, *Acta Siculica 2011*, Sepsiszentgyörgy, 511–541.

2013 Az Erzsébet Árvaleány-nevelő Intézet első harminc éve az árvaházalapító báró Szentkereszty Stephanie elnöksége alatt (1872–1902), in: Tóth Szabolcs Barnabás (szerk.): *Szentkereszty Stephanie Emlékkönyve. A Háromszék Vármegyei Erzsébet Árvaleány-nevelő intézet alapításának 140. évfordulójára*, Sepsiszentgyörgy, 29–56.

³⁰ A kvantitatív és nominatív családnevek kutatási eredményei nem fedik teljesen egymást, ugyanis találtam 40 olyan keresztelési bejegyzést, ahol a családnevet nem tudtam azonosítani.

Ugyanakkor az adathalmaz nagyságára való tekintettel a tévedés lehetősége is fennáll. Mindez azonban nem olyan mértékű, hogy végső következtetéseinket jelentősebben befolyásolná.

- 2013 Migráció és társadalmi mobilitás Kézdivásárhelyen a 19–20. század fordulóján, *Acta Siculica 2012–2013*, Sepsiszentgyörgy, 675–686.
- PÁL-ANTAL Sándor
- 2009 A háromszéki mezővárosok a 18. század elején, *Acta Siculica 2009*, Sepsiszentgyörgy, 291–304.
- 2012 Néességi viszonyok a Székelyföldön a 18. század elején, *Erdélyi Múzeum LXXIV. kötet, 2012/2. füzet*, Kolozsvár, 1–19.
- PÁL Judit
- 1996 Örmények a Székelyföldön a 19. század közepéig, *ACTA 1995*, Csíki Székely Múzeum – Székely Nemzeti Múzeum, Csíkszereda–Sepsiszentgyörgy, 161–172.
- 1999 A románok háromszéki betelepülésének néhány kérdése (1614–1850), in: Bárdi Nándor – Hermann Gusztáv Mihály (szerk.): *A többség kisebbsége. Tanulmányok a székelyföldi románság történetéről*, Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó, 25–97.
- 2003 *Városfejlődés a Székelyföldön 1750–1914*, Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.
- 2005 *Armenii în Transilvania. Contribuții la procesul de urbanizare și dezvoltare economică a provinciei*, Centrul pentru Studii Transilvane, Cluj-Napoca.
- TÖRÖK Andor
- 1905a Kézdivásárhelyi élet a XVIII. század elején [1]. *Székelyföld. Politikai, közgazdasági, társadalmi és szépirodalmi hirlap* (felelős szerk. Vajna Károly), XXIV. évf., 98. szám, 1905. december 7.
- 1905b Kézdivásárhelyi élet a XVIII. század elején [2]. *Székelyföld. Politikai, közgazdasági, társadalmi és szépirodalmi hirlap* (felelős szerk. Vajna Károly), XXIV. évf., 99. szám, 1905. december 10.
- 1905c Kézdivásárhelyi élet a XVIII. század elején [3]. *Székelyföld. Politikai, közgazdasági, társadalmi és szépirodalmi hirlap* (felelős szerk. Vajna Károly), XXIV. évf., 100. szám, 1905. december 14.
- 1932 Régi Kézdivásárhelyi emberekről, in: *Előadások. Különlenyomat a Székelyföld II. évfolyamából*. Kézdivásárhely, 1–24.
- VARGA E. Árpád
- 1998 *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája*, I, Budapest–Csíkszereda. <http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002/cvfel02.pdf>. Utolsó letöltés ideje: 2014. 11. 03.

Societatea reformată și catolică a orașului Târgu Secuiesc între 1724–1853 prin prisma registrelor bisericești

(Rezumat)

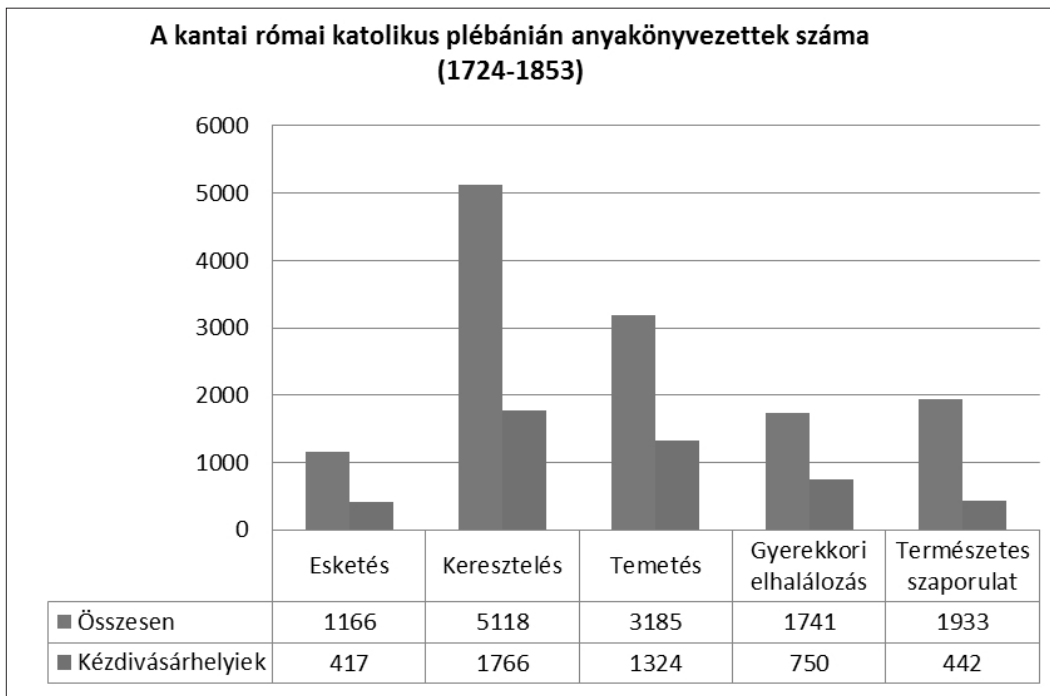
Societatea orașului Târgu Secuiesc a cunoscut o prosperitate economică încă de la începutul secolului al XVIII-lea. Mutarea regimentului de infanterie grăniceresc, înființat în 1764, la Târgu Secuiesc, apoi școala militară fondată în 1823 au conferit un nou elan dezvoltării anterioare. Convingerea mea este că prezența unui număr mare de venetici nu numai că a restructurat societatea locală, ci a avut o influență permanentă asupra culturii locale, a strategiilor de viață și a mentalității. Este de subliniat faptul că și reprezentanții reformelor moderne se regăsesc de regulă între acești oameni. Registrele bisericești ai cultului reformat și romano-catolic, ce s-au păstrat începând cu anul 1724, respectiv registrele de stare civilă, care au luat ființă în 1895, s-au dovedit a fi surse autentice, care au ajutat la realizarea cercetărilor de până acum. În prima parte a studiului de față îmi asum o analiză cantitativă a indexului demografic al celor două registre bisericești, apoi realizarea unei analize a datelor la nivel sintetizant. Apoi voi cerceta evoluția populației de religie reformată a orașului în secolele XVIII–XIX prin analiza numelor de familie din registrele reformate.

Reformed and Catholic Society of Kézdivásárhely between 1724–1853 through the Church Registers

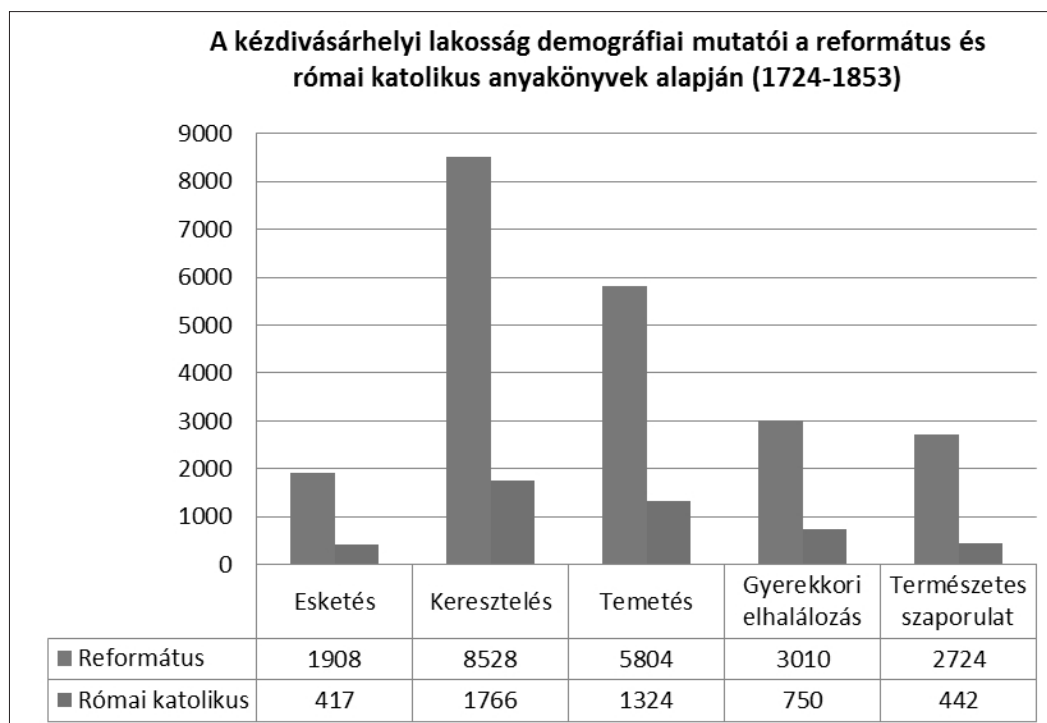
(Abstract)

The city of Kézdivásárhely (Târgu Secuiesc) had seen a great prosperity in economy already at the beginning of the 18th century. The relocation of the infantry regiment, founded in 1764, to the city, then opening of the military school in 1823 gave a new dynamic to previous development. It is my conviction that the presence of a large number of foreigners not only restructured the local society, but it also meant a constant influence on local culture, life strategies and mentality. It has to be outlined that also the representatives of the modern reforms were mainly to be found among these people. The Reformed and Roman Catholic church registers, preserved since 1724, respectively the civic registers, started in 1895, stood as authentic sources for the research that has been carried out so far. In the first part of the present study I undertake the quantity analysis of the demographic indexes of the two church registers, then the analysis of the data on a macro-level. Furthermore, I analyse the evolution of the reformat religion population of the city in the 18th and 19th century, based on the analysis of the family names from the registry of the Reformed Church.

Melléletek

1. melléklet

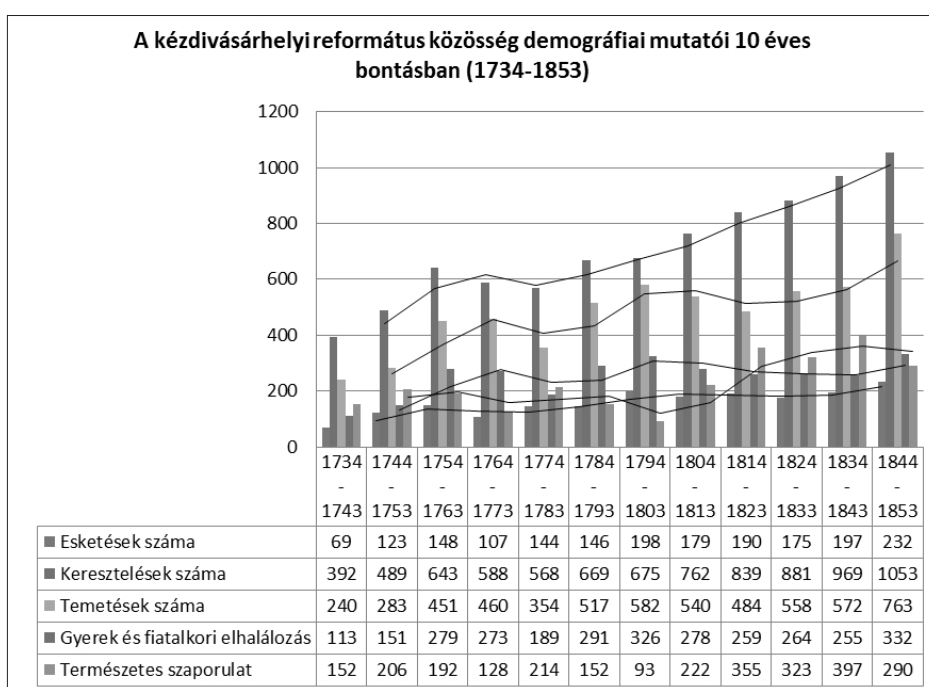

2. melléklet

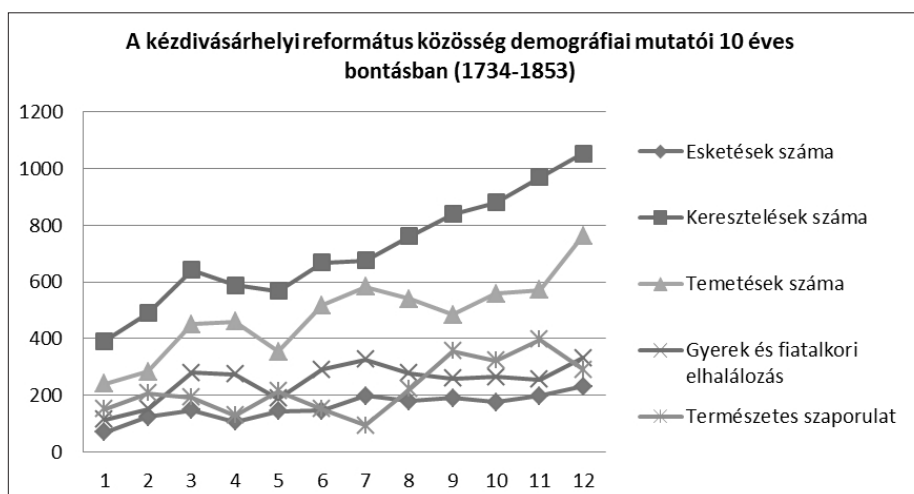
A város demográfiai mutatói a történelmi korszakokra tagolva

	1724–1763		1764–1823		1824–1853		Összesen
	református	római katolikus	református	római katolikus	református	római katolikus	
Esketések száma	352	20	952	129	604	268	2325
Keresztelések száma	1583	7	4042	749	2903	1010	10294
Temetések száma	1004	10	2907	493	1893	821	7128
Gyerek és fiatalkori elhalálozás	556	4	1603	293	851	453	3760
Természetes szaporulat	579	-3	1135	256	1010	189	3166

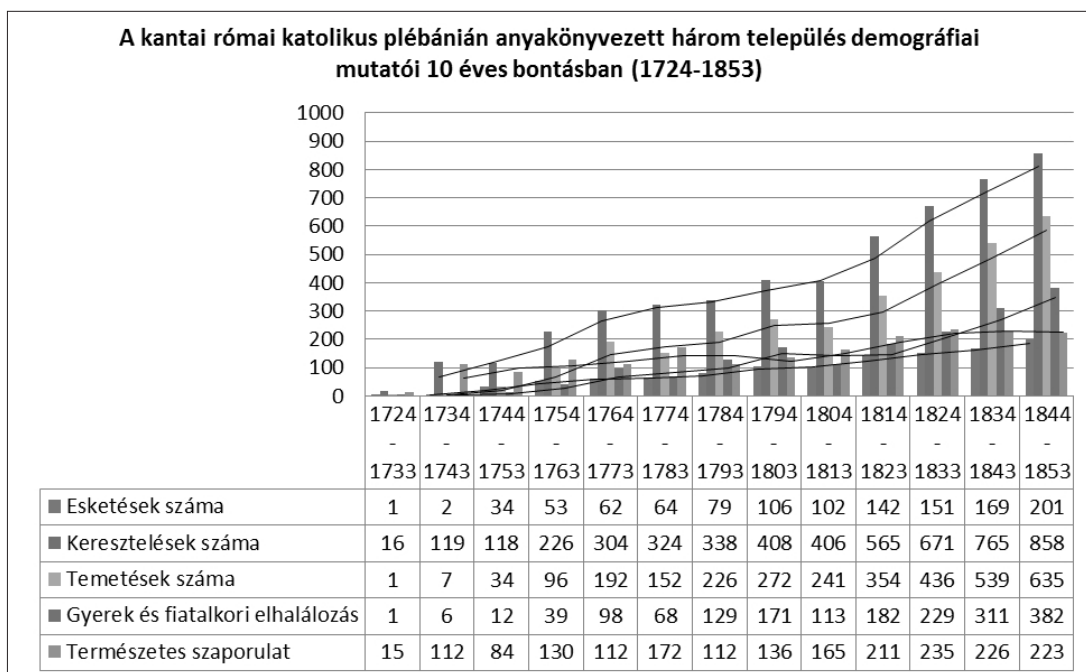
3. melléklet

4. melléklet

5. melléklet

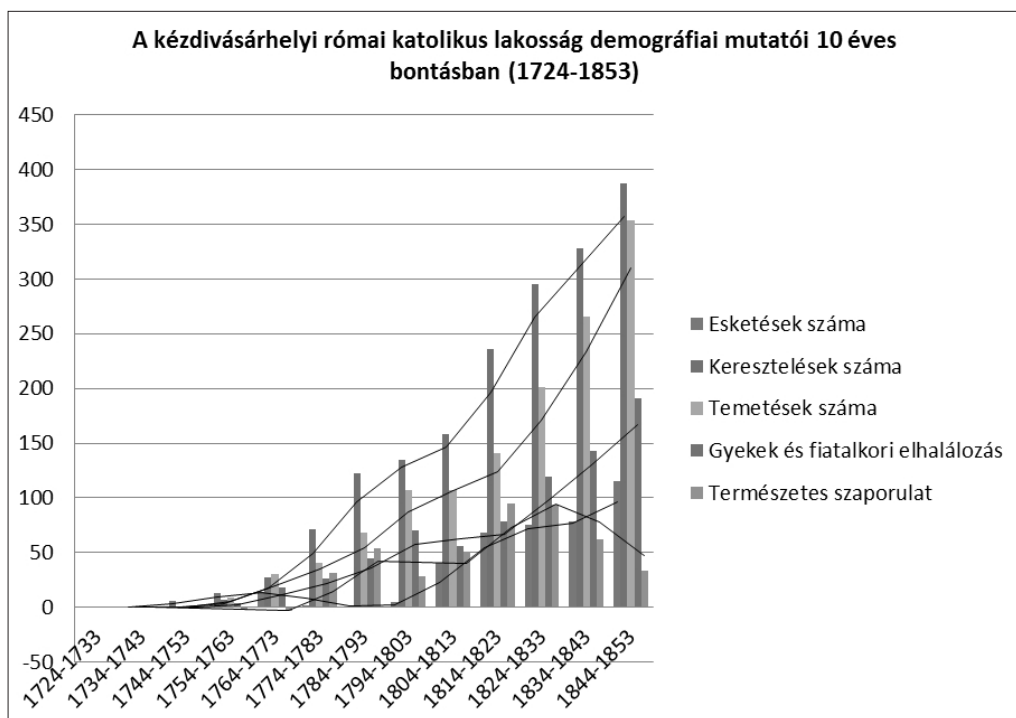

6. melléklet

A kézdivásárhelyi római katolikus lakosság demográfiai mutatói 10 éves bontásban (1724–1853)

	1724-1733	1734-1743	1744-1753	1754-1763	1764-1773	1774-1783	1784-1793	1794-1803	1804-1813	1814-1823	1824-1833	1834-1843	1844-1853	Összesen
Esetések száma	0	1	6	13	14	2	0	5	40	68	75	78	115	417
Keresztelések száma	0	0	0	7	27	71	122	135	158	236	295	328	387	1766
Temetések száma	0	0	1	9	30	40	68	107	107	141	201	266	354	1324
Gyerek és fiatalok elhalálózása	0	0	0	4	18	26	45	70	56	78	119	143	191	750
Természetes szaporulat	0	0	-1	-2	-3	31	54	28	51	95	94	62	33	442

7. melléklet

8. melléklet

Idegen családnevek előfordulási aránya

A vizsgált időszak	Az először előforduló családok száma	Kézdivásárhelyen tartózkodás a családnevek gyakorisága szerint		
		1 előfordulás	2-4 előfordulás	folyamatos előfordulás
1734-1764	46	15	17	14
1765-1823	99	46	29	11
1824-1850	85	46	32	7
Összesen	230	107	78	45

9. melléklet

Az 1734–1850 között Kézdivásárhelyen előforduló új családnevek jegyzéke

Korszakhatár	Egyszer fordul elő	2-4 közötti előfordulás	Korszakhatárokat átlépő többszörös előfordulás	
1734–1764	Bálint, Tzerjék, Darsi, Degettes, Dimény, Hep, Máté, Pakó, Szarka, Szopos, Téglás, Tisz, Vajna, Varga, Zilahi	Antal, Bakulini, Barabás, Baritz, Basa, Bedóházi, Boga, Tsontos, Dobozi/Doboji, Fejér, Füsüs, Galambosi, Kakas, Katona, Lengyel, Oláh	Albert, Barti, Bónis/Bonus, Hatházi, Kalith, Kántor, Ördög, Sándor, Sükes/Sükös, Székely, Szigethi, Vén, Vass, Wass	
1765–1823	18. század	Bakai, Bala, Balás, Bara, Belényesi, Bernád, Bimchesz, Britter, Tsepp, Gere, Herman, Kiss, Kompora, Körösi, Mátizen, Pósa, Pósalaki, Sipos, Széplaki, Tájek, Teleki, Vinter, Wajna	Áda, Binder, Dioszegi, Gábor, Harai, Imets, Kanabért, Kerestélj, Kitsi, Lenkoi/Lenkei, Osváth, Péter, Pétersberger, Pók/Pooki, Salamon	Barthos, Bányai, Benke, Boldisár, Tzukur, Deák, Debretzi, Deső, Ferentzi, Hoksza, Kis, Lakatos, Sükösd, Thordai
	19. század	Bartok, Batos, Besenyei, Boros, Buratzi, Császi, Fogarasi, Gabriányi, Gorjes, Krimnitzki, Krausz, Lang, Málnási, Mikó, Milasevich, Nimeth, Nyakas, Sánta, Schuller, Tokos, Váradi, Veres, Vég	Aranka, Ábrahám, Cserei, Dosa, Horváth, Kökösi, Kupán, Lázár, Liszkai, Rettegi, Soja/Som, Soltesz, Szolga, Vollots	Balló, Debinger, Felméri/Fermér, Füstös, Greissing(er), Hangel, Jüngling, László, Maxai, Potsa
1834–1850	Alisin, András, Barra, Barabás, Bardótz, Beder, Bence, Bersugoi, Béni, Borosnyai, Butyka, Cseh, Tsászár, Dombai, Donáth, Fazakas, Funk, Gál, Geréb, Glud, Göcking, Grosz, Groth, Gyalaki, Hammer, Hunyadi, Imre, Jaragy, Kapronczai, Király, Kohn, Komprat, Koncz, Konya, Körner, Losoncz, Mazinge, Mucs, Serestély, Sperling, Szegedi, Szilvási, Szombatfalvi, Tükös, Wolf, Zajzon	Bede, Beke, Berbek, Biró, Bíró, Csészés/Csiszés, Darkó/Datkó, Dinoj, Dobai, Elsen, Fábián, Fejér, Fekete, Hegyesi, Herman, Hoffman, Jakab, Jákó, Kalmár, Kapusi, Klein, Klud, Kövér, Magyarai, Máthé, Pál, Pánczél, Petri, Schifer, Szántó, Szilágyi, Winkler	Boriszát, Csekmei, Csomos, Koszta, Rósa, Szentmiklósi, Tillisek/Tilis/Tilsch	

10. melléklet

1734–1850 között Kézdivásárhelyre betelepült új családok jegyzéke

Sorszám	Kézdivásárhelyre betelepülő új családnevek	Keresztelések száma 1734-1799	Keresztelések száma 1800-1850	Összesen
1.	Albert(h)	0	17	17
2.	Barti	13	18	31
3.	Barthos	4	6	10
4.	Bányai	1	24	25
5.	Benke	8	44	52
6.	Boldisár	6	5	11
7.	Bonis / Bonus	10	0	10
8.	Deák / Déák	1	8	9
9.	Debretzi	8	19	27
10.	Deső	6	24	30
11.	Fejér	4	1	5
12.	Hatházi	15	27	42
13.	Kis	10	38	48
14.	Ördög	14	0	14
15.	Sükösd	9	17	26
16.	Sükes / Sükös	9	21	30
17.	Szigethi	51	96	147
18.	Thordai	3	18	21
19.	Vén	4	6	10
	Összesen	176	389	565

11. melléklet

Az 1734–1850 között megszűnt régi családnevek jegyzéke

Sorszám	Régi kézdivásárhelyi megszűnt családnevek	Keresztelések száma 1734-1799	Keresztelések száma 1800-1850	Összesen
1.	Baglyos	22	7	29
2.	Beretzki	6	0	6
3.	Borbély	12	3	15
4.	Bortsai, Borsai	4	8	12
5.	Budai	1	0	1
6.	Buza	5	2	7
7.	Tsengeri (Csengeri)	5	2	7
8.	Fazakas	5	1	6
9.	Forró	13	7	20
10.	Gombkötő	4	0	4
11.	Hegyes	2	0	2
12.	Hodor	14	0	14
13.	István	8	0	8
14.	Kalit(h)	6	6	12
15.	K(C)antor / Vén	5	3	8
16.	Katona	3	2	5

Sorszám	Régi kézdivásárhelyi megszünt családnevek	Keresztelések száma 1734-1799	Keresztelések száma 1800-1850	Összesen
17.	Késtsinaló	29	0	29
18.	Pétsi	7	3	10
19.	Simon	8	8	16
20.	(S)zalai (Szóts)	20	0	20
21.	Szappanos	1	0	1
22.	Szekeres	2	0	2
23.	Szijártó, Szijgyártó	2	1	3
24.	Üstgyártó	10	1	11
25.	Véress	9	1	10
26.	Vaári, Waári (Vári)	14	3	17
	Összesen	217	58	275

12. melléklet

Kézdivásárhely régi családneveinek jegyzéke

Sorszám	Kézdivásárhely régi családnevei	Keresztelések száma 1734-1799	Keresztelések száma 1800-1850	Összesen
1.	Amb(a)rus	36	14	50
2.	Bajkó	13	4	17
3.	Baka	59	74	133
4.	Balog	54	56	110
5.	Bartus	17	5	22
6.	Bene	15	19	34
7.	Benkő	79	94	173
8.	Birtalan, Bertalan	28	18	46
9.	Bodó	89	93	182
10.	Tsiszár (Csiszár)	55	98	153
11.	Tsiszér (Csiszér)	20	10	30
12.	Deési / Dési / Dézsi	81	89	170
13.	Erdő	46	73	119
14.	Finna	11	2	13
15.	Filep, Fülep	17	8	25
16.	Hankó	37	26	63
17.	Jantsó	468	414	882
18.	Kerekes	17	10	27
19.	Keresztes	18	11	29
20.	Kósa	8	5	13
21.	Kováts	240	307	547
22.	Kovátsi	24	44	68
23.	Laboncz	25	23	48
24.	Mágori	57	80	137
25.	Megyaszai	26	41	67
26.	Menyhárt	11	13	24
27.	Mészáros	15	26	41

Sorszám	Kézdivásárhely régi családnevei	Keresztelések száma 1734-1799	Keresztelések száma 1800-1850	Összesen
28.	Molnár	42	158	200
29.	Moska	17	15	32
30.	Nagy	403	506	909
31.	Pap	51	45	96
32.	Páldeák	43	466	509
33.	Pongrátz / Pungratz	20	15	35
34.	Ráztz	55	43	98
35.	Sebessi	13	13	26
36.	Szabó	217	199	416
37.	Szalatsi, Szalasi (Szóts)	42	14	56
38.	Szász	70	72	142
39.	Szotyori	76	125	201
40.	Szóts	333	369	702
41.	Tot, Toth, Thot	90	106	196
42.	Török	14	36	50
43.	Turi	10	1	11
44.	Turótzsi	91	131	222
45.	Vizi	13	32	45
	Összesen	3166	4003	7169

13. melléklet